

ניצחון, נצח והנצחה

מבט מקומי- הנצחה בשטח ציבורי

הקדמה:

- בשיעור זה נכיר סוגי הנצחה שונים: אנדרטאות, פסלים, שמות רחובות/מקומות, אתרים היסטוריים ועוד.
- נדון במשמעות ההנצחה - מדוע חשוב להנציח דמויות ואירועים חשובים? מה אנו יכולים ללמוד מכך על חברה ותרבות?
- דיון בערכים - מהם הערכים החשובים שעולים מהנצחת דמויות, אירועים והמורשת התרבותית?
- נערוך חקר אנדרטה/אתר הנצחה מקומי - מי/מה מונצח, מתי, מדוע, משמעות הנצחה זו.

הגדרות:

אנדרטה - פסל, מבנה או אתר שהוקמו לזכר אירוע או אדם חשוב, במטרה להנציח את זכרם.

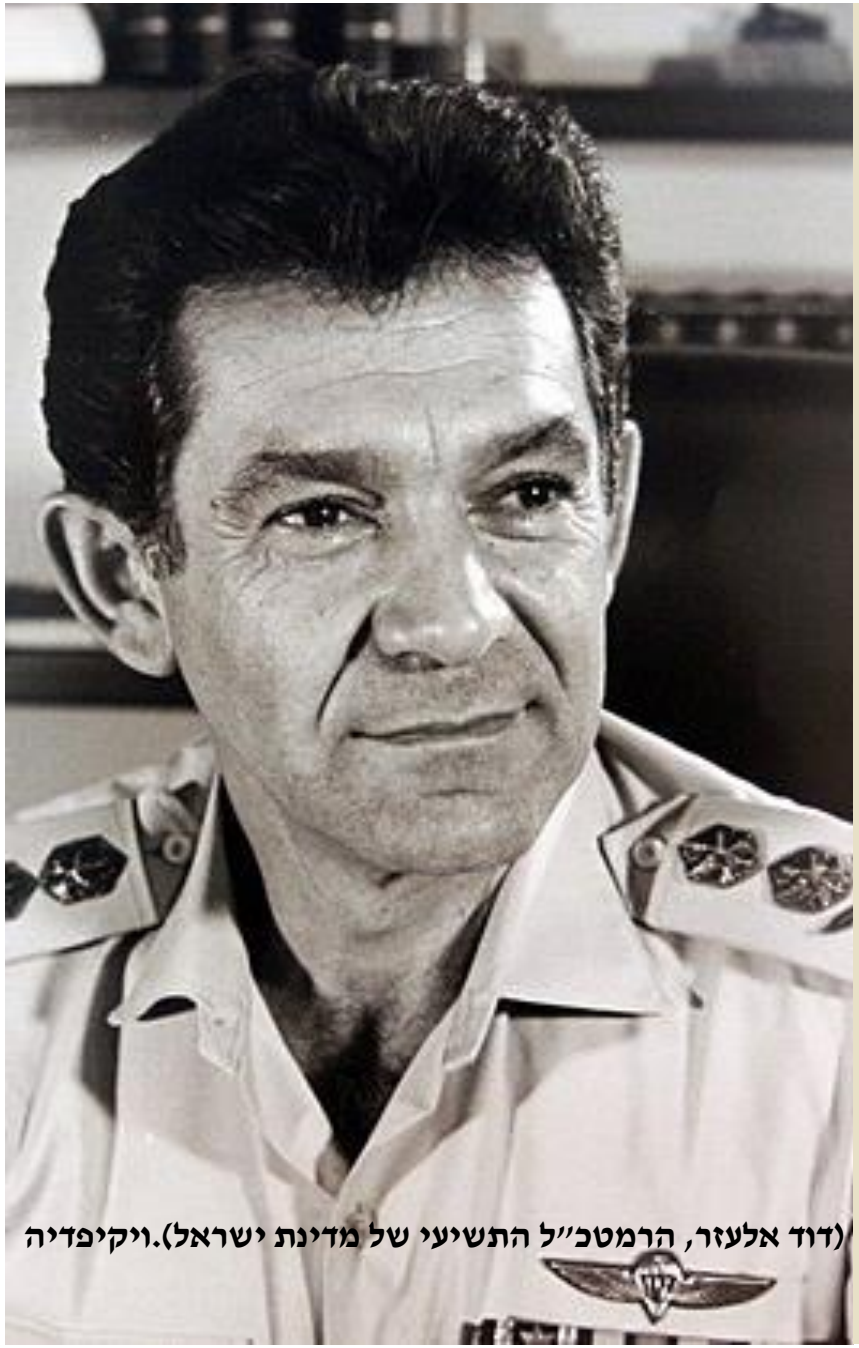
זיכרון - יכולת השימור בזיכרון של אירועים, דמויות והיסטוריה לאורך זמן, חלק חשוב מהמורשת התרבותית.

מצבה - אבן שיש או לוח אבן המוצב על קברים, לציון המקום ולהנצחת זכר המנוח.

ניצחון בקרב - הכרעה צבאית והשגת יתרון על האויב בקרב או במערכה צבאית.

ניצחון הרוח - ניצחון רוחני-ערכי, לרוב על אף חוסר הצלחה צבאית גשמית. ניצחון של רוח הקרבה, האמונה והערכים העומדים מאחורי הלחימה.
בעוד ניצחון בקרב מתייחס להישג צבאי, ניצחון הרוח משקף את הרוח הלאומית והערכים שנלחמים למענה. אנדרטאות, מצבות וזיכרון קשורים בהנצחת שני סוגי הניצחון האלה.

(דוד אלעזר, הרמטכ"ל התשיעי של מדינת ישראל).ויקיפדיה

דיון כיתתי:
מדוע חשוב להנציח דמויות ואירועים חשובים? מה אנו יכולים ללמוד מכך על חברה ותרבות?

קראו את דברי **דוד אלעזר, הרמטכ"ל התשיעי של מדינת ישראל** וענו על השאלות בעמוד הבא:

"אנחנו עם אשר האנדרטאות שהקים לא היו אף פעם אנדרטאות ניצחון. על האנדרטאות שלנו חקוקים שמות הנופלים. אצל עמים אחרים תמצאו שערי ניצחון, ואילו סמלי הגבורה שלנו הם דווקא; מצדה, תל חי וגטו ורשה- מקומות שבהם אומנם הפסדנו בקרב, אבל ניצחנו במלחמת הקיום של העם היהודי" (דוד אלעזר, הרמטכ"ל התשיעי של מדינת ישראל).

עשרות שנים בהן חווינו ואנו חווים לחימה עקובה מדם, עשרות אלפי נופלים ,שיהיו לנצח חקוקים בלבנו, שחירפו את נפשם כדי להבטיח את תקומתו וקיומו של העם היהודי במדינת ישראל.

הנופלים ציוו לנו במותם את החיים, עלינו החובה ליצור חיים ערכיים שיהיו ראויים לזכרם."

שאלות לדיון:

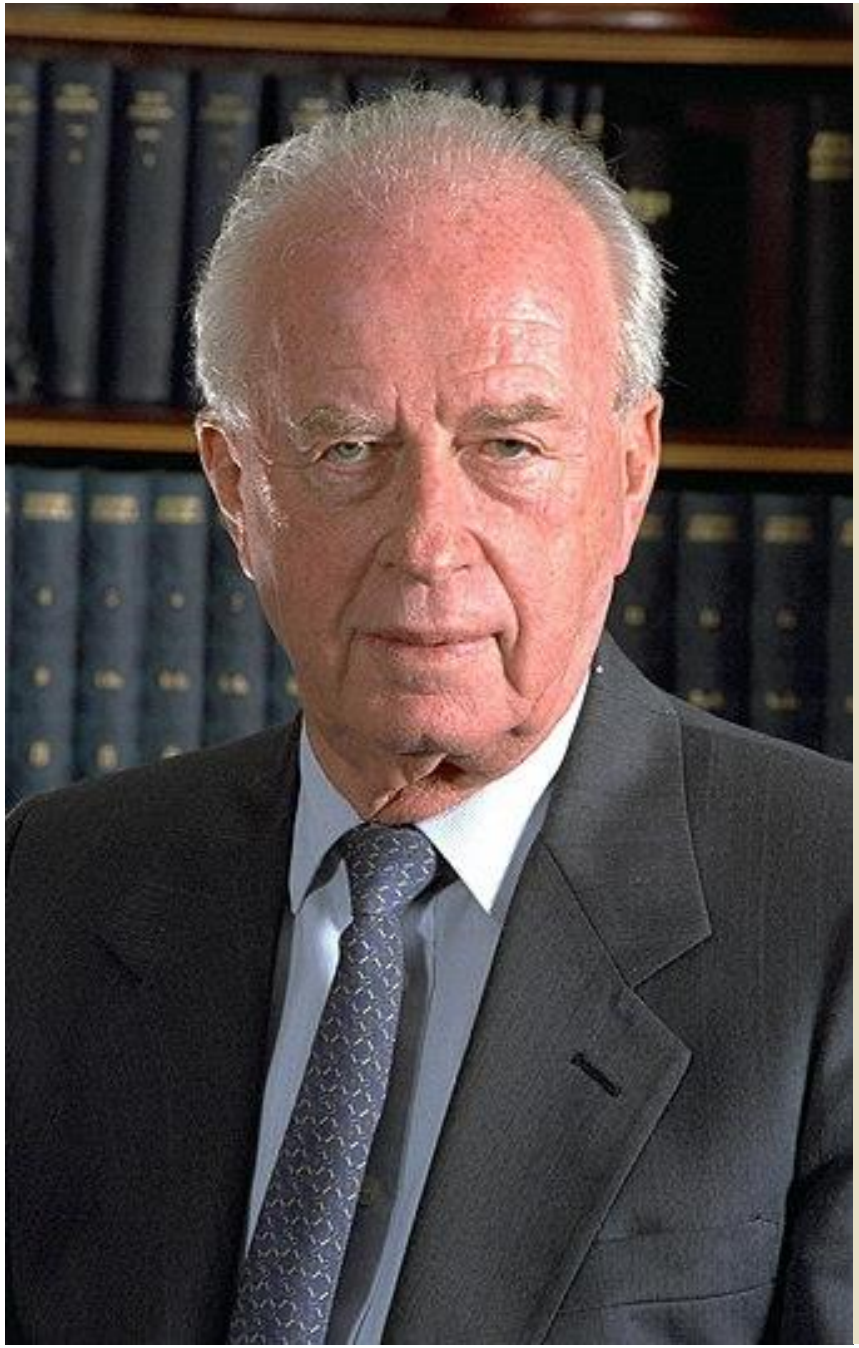
1. מדוע לפי הקטע, אנדרטאות בישראל שונות באופיין מאנדרטאות של עמים אחרים?
מה המסר המרכזי שהן מבקשות להנציח?

2. "על האנדרטאות שלנו חקוקים שמות הנופלים" - מדוע חשוב להנציח את שמות הנופלים?
מה משמעות פעולה זו?

3. הקטע מתייחס למקומות כמו מצדה, תל חי וגטו ורשה כ"סמלי הגבורה" של העם היהודי.
כיצד מקומות אלה ממחישים את המאבק על קיומו של העם?

4. "הנופלים ציוו לנו במותם את החיים" - כיצד ניתן להבין ביטוי זה?
מה התפקיד של ההנצחה בהמשכיות החיים?

5. האם לדעתכם דרכי ההנצחה הקיימות (אנדרטאות, שמות רחובות וכו') טובות מספיק?
אילו דרכים חדשות או משופרות אפשר להציע להנצחה?

יצחק רבין, שר הביטחון 1989

קראו את דברי יצחק רבין , וענו על השאלות בעמוד הבא:

"אין אנו בונים שערי ניצחון, ואין לנו היכלות גבורה. אין כמונו היודעים כי מלחמות, אפילו הסתיימו בניצחון, הן מסע ארוך אל הכאב והשכול.

הארץ הזאת ידעה סבל רב במלחמות וביניהן, פניה חרושות בקמטים של כאב.

שילמנו, ואנו מוסיפים לשלם, מחיר יקר תמורת הזכות לתקוע כאן יתד, לבנות כאן בית. ואיך אנו גומלים לאותה חבורה גדולה ומופלאה של נערים ונערות, ששילמו את המחיר היקר תמורת קיומנו כאן? אין תגמול. המעט שאנו, החיים, יכולים לגמול לחברנו המתים הוא הזיכרון, ההולך אחריהם ואתנו.

אנדרטות העץ, האבן והברזל הן אחת מן הדרכים, שבחרו מדינת ישראל, משפחות הנופלים וחבריהם כדי להביע הוקרה ותודה ולהנציח את זכר ההולכים. האנדרטות הן ציוני הדרך, המפה ההיסטורית והגיאוגרפית של המלחמות, הפעולות והתאונות. כמעט שאין הן פוסחות אף על אחד מאותם אירועי בטחון, שהיו לחלק מקורות החיים הכואבות של מדינת ישראל, מפסגת החרמון ועד למפרץ אילת.

קורות הארץ הזאת חקוקות באנדרטות העץ, האבן והברזל. אנשי הארץ המיוסרת הזאת עוצרים לידן – ושואלים. הרבה כוח טמון בשאלות הללו, בסקרנות לדעת, ללמוד ולזכור.

הזיכרון, החצוב באנדרטות, נע איתנו ממקום למקום, מזירת קרב אחת לאחרת, ממלחמה למלחמה, כמו מרוץ שליחים, ההולך על פני הארץ כולה ומעביר את מקל הקרבות מאחד לרעהו. זהו שימור היסטורי של הזיכרון, של אותה "דומיית לבבות אמיצים", כדברי נתן אלתרמן".

יצחק רבין, שר הביטחון 1989

שאלות לדיון:

1. לפי הקטע, מה ההבדל בין אנדרטאות בישראל לבין "שערי ניצחון" ו"היכלות גבורה" של עמים אחרים?

2. מדוע רבין אומר שגם מלחמות שנגמרו בניצחון הן "מסע ארוך אל הכאב והשכול"?

3. לפי דברי רבין, מהו "הזיכרון" שאנחנו יכולים לתת לחברינו המתים?

4. כיצד האנדרטות מהוות "מפה היסטורית וגאוגרפית של המלחמות"?

הנצחה

- אנדרטת חטיבת הנגב האנדרטה המיוחדת הזאת נמצאת במזרח באר שבע, על ראש גבעה. האמן המפורסם, דני קרוון, תכנן אותה בשנות ה-60, והיא מורכבת מ-18 מבני בטון שמבחוץ נראים כמעוצבים בסגנון אמנות מופשטת ומבפנים מתגלים כחללים מעניינים ופיסוליים, המסמלים פנים שונות של פעילותה של חטיבת הנגב של הפלמ״ח. מלבד שמות החללים חקוקים כאן גם תרשימי קרב, שירים ועוד. לצד האנדרטה נמצא גן לאומי.

כיצד באה לידי ביטוי חשיבות ההנצחה וזיכרון הנופלים באנדרטה המיוחדת הזו?

דיון כיתתי:

האם קיים פער בין "ניצחון בקרב" לבין "ניצחון הרוח" כפי שהם משתקפים בהנצחה?

מהם הערכים החשובים שעולים מהנצחת דמויות, אירועים והמורשת התרבותית?

"ארץ זוכרת יושביה, עם מוקיר גיבוריו"

הנחיה לחקר/ מיני חקר

1.איספו מידע בסיסי על האירוע הנבחר:
באיזו שנה התרחש ? לאורך כמה זמן ?
מה מקום ההתרחשות ?(בצירוף מפה)
מה הרקע ?
מי השותפים בו?

2.חפשו מקורות מידע עיתונאיים / ספרות/ שירה אודות האירוע או אודות האנשים שהיו חלק מהסיפור
ציינו דרכי ההנצחה ומיקומם כולל תמונות
בררו והסבירו את הקשר בין מקום ההתרחשות לבין מקום ההנצחה.

3.מדוע בחרתם אירוע זה או אתר הנצחה זה ?
מה אתם לומדים מהחקר על הדמויות המדוברות ?
לו נבחרתם אתם להנציח את האירוע כיצד הייתם עושים זאת ?

4.הצע הנצחה ראויה ומכבדת לאירוע גבורה או לדמות נוספת מהעת האחרונה .

המלצות נוספות:

1.**סיור לימודי** - ביקור באנדרטאות ואתרי הנצחה בסביבה וחקר משמעות האתר.

-**תצפית ותיעוד** - התלמידים יצאו לסיור בשכונה/עיר ויאתרו אתרי הנצחה כמו אנדרטאות, שמות רחובות, גנים וכיכרות. הם יתעדו אותם באמצעות צילום, רישום פרטים ותחקיר קצר.

2. **יצירת אנדרטה כיתתית**

- התלמידים יבחרו אירוע היסטורי או דמות לאומית להנציח
- יתכננו וייצרו אנדרטה מחומרים ממוחזרים (קרטון, צבעים, חוטי תכשיטנות וכו')
-התלמידים יפרסמו את האנדרטה לקהילת בית הספר/מקומון/רשתות חברתיות.

3. **כתיבת שירים/פרוזה להנצחה**

- התלמידים ייחשפו לדוגמאות של שירה ופרוזה שנכתבו להנצחת אירועים ודמויות
- בקבוצות יתארו אירוע/דמות מרכזיים וייצרו שירים או קטעי פרוזה להנצחתם
- היצירות יאוגדו בקובץ דיגיטלי או חוברת קטנה לשימור ותצוגה.

4.**מיזם נערים מנציחים"**

"- התלמידים יבחרו דמויות חשובות ממלחמה /אירועים שונים בהיסטוריה הישראלית
- יראיינו את בני משפחתם, עמיתים לדרך או חוקרי היסטוריה
- יצרו תערוכה וירטואלית או פינת הנצחה בבית הספר